

מדה בדת

שינוי הדף היומי בדון קצרה

לע"נ מרן רבי שמחה זיסל בן רבי אברהם ברודיא זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 277 פרשת צו תשפ"ה

מכות ה-יא

דף ה ר"מ למד שמכריזים על עדים זוממים מהמילה ויראו.

משנה משלשים לעדים בממון אך לא במלקות שאם העידו שפלוני חייב לחבירו מאתיים וזו ונמצאו זוממים מחלקים ביניהם אך אם העידו שהוא חייב מלקות ונמצאו זוממים כל אחד מזהם לוקה ארבעים. **גמרא** אביי אומר שלומדים מלקות ממיטה בגזירה שוה **רשע רשע** וכמו שאין מיטה למחצה כך אין מלקות למחצה, ורבא אומר שלומדים **מכאשר זמם לעשות** ואם יקבלו רק חלק זה לא כאשר זמם אך בממון שהנודן מקבל ניתן לצרף משני העדים.

משנה העדים נעשים זוממים רק כשמוזמת עצם העדות שאם הם אומרים מעידים אנו באיש פלוני שהרג את הנפש ואמרו להם איך אתם מעידים כך הרי הנהרג או ההורג היה עמנו במקום פלוני לא נעשו זוממים בכך, אך אם אמרו איך אתם מעידים הרי אתם הייתם עמנו באותה שעה במקום פלוני נעשים זוממים ונהרגים על פיהם, ואם באו אחרים והזימו אותם שנים ובאו אחרים והם הזימו גם אותם אפילו הם מאה כולם נהרגים, ור' יהודה אומר שזה נקרא איסטטית ונהרגת רק כת הראשונה בלבד. **גמרא** רב אדא אומר שהמקור שצריך שתזום עצם העדות הוא מהפסוק **והנה עד שקר העד שקר ענה** עד שתשקר גופה של העדות, ואצל ר' ישמעאל למדו מהפסוק **לענות בו סרה** עד שתוסר גופה של העדות.

רבא אומר שאם שנים אמרו שהוא הרג במזרח הבירה ושנים אמרו הרי היית עמנו במערב הבירה בודקים אם ניתן לראות משם אינם זוממים אך אם לא ניתן לראות ממערב הבירה למזרח הבירה הם זוממים, ולכאורה זה פשוט, ויש לומר שהחידוש הוא שלא נאמר שחוששים שהם רואים מרחוק קמ"ל שלא, עוד אמר רבא שאם באו עדים ואמרו שפלוני הרג בסורא בבוקר יום ראשון ושנים אמרו שבערבו של יום ראשון הייתם עמנו בנהרדעא בודקים אם ניתן להגיע מהבוקר עד הערב מסורא לנהרדעא הם לא זוממים ואם לא ניתן להגיע מהבוקר לערב מסורא לנהרדעא הם נעשים זוממים, והחידוש הוא שלא נאמר שנחשוש לגמל פורח במהירות, קמ"ל שלא חוששים לכך.

עוד אמר רבא שאם העידו שפלוני הרג נפש ביום א' ובאו עדים שביום א' עמנו הייתם אך הוא הרג ביום ב' ואפילו אמרו בערב שבת פלוני הרג נפש נהרגים כיון שבשעה שהם העידו הוא לא היה בר מיתה, ולכאורה זה פשוט שהרי המשנה אומרת שאם נמצאת אחת מהם זוממת הוא והם נהרגים והשניה פטורה, יש לומר שעיקר חידושו של רבא הוא בספיא מה שאין כן בגמר דין שאם שנים אמרו ביום א' נגמר דינו של פלוני להריגה ובאו אחרים ואמרו ביום א' עמנו הייתם ונגמר דינו רק בערב שבת ואפילו אמרו שנגמר דינו ביום ב' אין הראשונים נהרגים כיון שבכל מקרה בשעה שהם העידו הנידון היה בר מיתה, וכן לענין תשלומי קנס שאם שנים אמרו ביום א' פלוני גנב וטבח או מכר ובאו שנים ואמרו ביום א' עמנו הייתם והגניבה והטביחה היו ביום ב', הראשונים חייבים כיום שבשעת עדותם הוא לא היה בר חיובא אך אם העידו שביום א' גנב טבח ומכר ונגמר דינו ובאו אחרים ואמרו שביום א' עמנו הייתם אך הגמר דין היה בערב שבת, ואפילו אמרו שביום ב' גנב טבח ומכר ונגמר דינו אינם חייבים כיון שבשעת עדותם הוא כבר היה בר תשלומין.

עמוד ב ר' יהודה סובר במשנה שרק הכת הראשונה נהרגת, יש להקשות שאם העדות נקראת איסטטית גם הכת הראשונה לא תהרג, מבאר ר' אבהו שמדובר שכבר קדמו והרגו אותם, אך קשה א"כ מה שהיה היה, ורבא מבאר בכוונת המשנה שאם אינה אלא כת אחת רק היא נהרגת אך לפ"ז לא מובן מדוע כתוב אלא כת הראשונה בלבד ויש לכתוב בלי 'בלבד'.

אשה אחת הביאה עדים והכחישום והוכחשה גם הכת השניה שהיא הביאה והיא הביאה כת שלישית ולא הכחישוה אמר ר"ל שהאשה הזו הוחזקה ואמר לו ר"א וכי אם היא הוחזקה להביא עדי שקר כל ישראל לא הוחזקו לשקר, ופעם ישבו לפני ר' יוחנן ודברו על מקרה זה ור' יוחנן אמר באותו לשון ור"ל הסתכל בועף על ר"א ואמר לו שמעת מר' יוחנן שהוא בר נפחא ולא אמרת משמו, לכאורה ר"ל סבר כר' יהודה ור' יוחנן סבר כחכמים, יש לומר שר"ל יכול לסבור כחכמים והם דברו באופן שאין מי שמחזר להביא עידי שקר אך במקרה של האשה הזו רואים שהיא מחזרת על עידי שקר ור' יוחנן יכול לסבור כר' יהודה והוא סבר שלא מסתבר שכל העדים שבאו ראו את המקרה אך במקרה של האשה יתכן שהראשונים לא ידעו בעדות והאחרונים יודעים בעדות.

משנה עדים זוממים לא נהרגים עד שנגמר הדין על פיהם והצדוקים אומרים שהם נהרגים רק כשנהרג על פיהם שכתוב **נפש תחת נפש**, ואמרו להם חכמים הרי כתוב **כאשר זמם לעשות לאחיו** ומשמע שאחיו קיים ומה שכתוב **נפש תחת נפש** הוא ללמד שאינם חייבים משעת

קבלת עדותם אלא רק משעת גמר דין **גמרא** בריבי אומר שאם לא הרגו נהרגים אך אם הרגו לא נהרגים והקשה לו אביי שאם לא הרגו נהרגים ק"ו שאם הרגו על פיהם שיהרגו, אמר בריבי הרי למדנו שלא עונשים מדין ק"ו, ששינוי על הפסוק **איש יקח את אחותו בת אביו או בת אמו** ומשמע רק בת אביו שאינה בת אמו או בת אמו שאינה בת אביו ואם היא בת אביו וגם בת אמו לומדים מהפסוק **ערוה אחותו גילה** ולכאורה ניתן ללמוד מק"ו שאם ענש על בת אביו שאינה בת אמו או בת אמו שאינה בת אביו ק"ו שיענש על בת אביו ואמו אלא שאין עונשין מהדין, ושאין אזהרה מהדין לומדים ממה שכתוב **ערוה בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא** ולכאורה לולא הפסוק היה ניתן ללמוד מק"ו שאם הזהיר על אמו שאינה בת אביו ובת אביו שאינה בת אמו ק"ו שיהיה על בת אביו ואמו א"כ רואים שלא מזהירים מהדין, וחייבי מלקות לומדים מגזירה שוה **רשע רשע**, וחייבי גלויות לומדים מגזירה שוה **רוצח רוצח**.

ר' יהודה בן טבאי אומר ינחמוני אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלב הצדוקים שאמרו שעדים זוממים יהרגו רק כשנהרג הנידון על פיהם, אמר לו שמעון בן שטח ינחמוני אם לא הרגת דם נקי שהרי אמרו חכמים שעדים זוממים נהרגים או לוקים רק אם הוזמו שניהם, וקיבל עליו יהודה בן טבאי שלא יורה שלא בפני שמעון בן שטח וכל ימיו הוא השתטח על קברו של אותו העד וקולו נשמע וסברו שזה קולו של העד ואמר שזה קולו והראיה שאם ימות לא ישמעו קול, ורב אחא בר רבא אמר לרב אשי שזה לא ראה כי ניתן לומר שהוא עמד אתו בדיון או שהוא פייס אותו.

משנה נאמר בפסוק **על פי שנים עדים או שלושה עדים יומת המת** אם העדות מתקיימת בשנים מדוע הפסוק פירט שלושה אלא להקיש שלושה לשנים שכמו שלושה מזימים את השנים גם שנים מזימים שלושה והם מזימים אפילו מאה שכתוב **עדים**, ור"ש אומר שכמו ששנים לא נהרגים עד ששניהם יזומו כך שלושה יהרגו רק אם יזומו כולם, וממה שכתוב **עדים** לומדים שגם במאה עד שיוזמו כולם, ור"ע סובר שהשלישי לא בא להקל אלא להחמיר שדינו יהיה כמו השנים ואם התורה מענישה את הנטפל לעוברי עבירה כמו עוברי העבירה ק"ו שישלם לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה וכמו שבשנים אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטילה כך בג' אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטילה ואפילו מאה לומדים מהמילה **עדים**,

דף ו ר' יוסי אומר שכל זה רק בדיני נפשות אך בדיני ממונות העדות מתקיימת בשאר, ורבי אומר שאין הבלד בין דיני ממונות לדיני נפשות וכל זה דימת שהתרו בהם אך אם לא התרו מה יעשו שני אחים שראו שאחד הרג נפש. **גמרא** רבא אומר שהעדים מצטרפים רק כשהעידו תוך כדי דיבור, והקשה רב אחא מדפתי שתוך כדי דיבור זה כשיעור שאילת תלמיד לרב ואיך ניתן לצרף כן מאה עדים, אמר לו רבינא שכל אחד מעיד תוך כדי דיבור לעדותו של הקודם לו.

ר"ע אומר שגם בג' עדים אם נמצא אחד קרוב או פסול הוא מבטל את כל העדות, והקשה רב פפא לאביי א"כ ההרג יציל שהוא קרוב לעצמו אמר אביי שמדובר שהרגו מאחוריו אך קשה שנרבע יציל וגם בזה ניתן לומר שרבעו מאחוריו, אך קשה שההורג עצמו וכן הרובע יצילו שהם חלק מהעדות ואביי שתק ורבא תירץ שכתוב בפסוק **יקום דבר שרק** במקיימי הדבר נאמר שבנמצא אחד מהם קרוב או פסול תתבטל העדות.

רבי אמר שבלא התרו לא מצטרפים ומבאר רבא ששואלים את העדים האם באתם לראות או כדי להעיד אם אומרים שבאו להעיד אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול העדות בטילה ואם אמרו לראות באנו בזה נאמר מה יעשו שני אחים שראו שאדם הורג נפש,

רב יהודה אמר בשם שמואל שההלכה כר' יוסי ור"ע אומר שהלכה כרבי.

עמוד ב משנה אם שנים רואים את המקרה מחלון זה ושנים אחרים מחלון אחר ואחר מתרה בו באמצע אם מקצתם רואים אלו את אלו הם נחשבים עדות אחת ואם לא רואים כלל הם כשתי עדויות ולכן אם אחת מהם נמצאה זוממת הנידון ואותה כת נהרגים והשניה פטורה, ור' יוסי סובר שנהרגים רק שכפי שני העדים מתרים בו שכתוב על פי שנים עדים, ועוד יש לפרש שלומדים מזה שהסנהדרין לא יציעו מפי המתורגמן. **גמרא** רב זוטרא בר טוביא אומר בשם רב שמהפסוק **לא יומת על פי עד אחד** לומדים לפסול עדות מיוחדת שאין לפרש אחד ממש שהרי כבר כתוב קודם על פי שנים עדים אלא בא ללמד שהם ראו אחד מכאן ואחד מכאן, וכן שנו בכרייתא שלומדים מהפסוק **לא יומת על פי עד אחד** שאם אחד ראה מחלון זה ואחר ראה מחלון אחר אינם מצטרפים אם אינם רואים זה את זה ואם ראו זה אחר זה אפילו בחלון אחד אינם מצטרפים, ומקשה רב פפא שאם בב' חלונות שכל אחד ראה

את כל המעשה הם לא מצטרפים בזה אחר זה שכל אחד ראה חצי מעשה ודאי שאינם מצטרפים, אמר אביי שצריך את הפסוק לעדות של עריות שזה מעשה שנמשך.

רבא אומר שאם הם רואים את המתרה או שהמתרה רואה אותם הם מצטרפים ורבא אומר שמועיל התראה אפילו מפי ההרוג עצמו ואפילו מפי אדם.

ר"ז אומר שעדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות שכתוב **לא יומת על פי עד אחד** וזה רק בדיני נפשות אך כשר בדיני ממונות ומקשה מר זוטרא א"כ נציל כך בדיני נפשות כששתי כיתות ראו ואחת הוזמה ובמשנה נאמר שהוא והם נהרגים.

ר' יוסי אומר שצריך שהעדים יתרו ומקשה רב פפא ששנינו לקמן שר' יוסי אומר השונא נהרג כי הוא כמועד ומותרתה אמר אביי שזה דעת ר' יוסי בר יהודה שהוא אמר שחבר לא צריך התראה שהיא נתנה רק כדי להבחין בין שוגג למזיד.

לפני רבא באו עדים דוברי שפה זרה ורבא העמיד מתורגמן ביניהם ויש להקשות הרי שנינו שסנהדרין לא תשמע מפי מתורגמן, ויש לומר שרבא הבין שפתם אך לא ידע להשיב להם,

דף ז אילעא וטוביא עידי ההלואה היו קרובים של הערב ורצה רב פפא להכשירם שהרי הם רחוקים מהלואה והמלוה, ורב הונא בר רב יהושע אמר הרי אם אין ללוה המלוה בא לגבות מהערב וא"כ יש פסול קרובה.

משנה אם אדם ברח אחר שנגמר דינו ובא לאותו ב"ד הם לא סותרים את דינו ובכל מקרה שבאים עדים שנגמר דינו של פלוני בב"ד פלוני פלוני ופלוני עדין יהרג הנידון, סנהדרין נוהגת בארץ ובחור'ל, סנהדרין שהורגת אחת לז' שנים היא נקראת חובלנית, ור"א בן עזריה אומר אפילו אחת לע' שנה, ר' טרפון ור"ע אומרים שאם הם היו בסנהדרין לא היה נהרג אדם מעולם ורשב"ג אומר שאם ינהגו כמותם ירבו שופכי דם בישראל. **גמרא** משמע שרק לפני אותו ב"ד לא סותרים אך בב"ד אחר סותרים, ויש להקשות שבסיפא כתוב שבמקום שמעידים שנגמר דינו של פלוני בב"ד פלוני הוא נהרג על פיהם ולא אומרים שיסתרו את דינו ואביי מבאר שבא"י לא סותרים אך מחור'ל לא"י סותרים כמו שאמר ר' יהודה בן דוסתאי בשם ר"ש בן שטח שאם ברח מא"י לחור'ל לא סותרים את דינו אך מחור'ל לא"י סותרים את דינו מפני זכות א"י.

שנו בברייתא סנהדרין נוהגת גם בחור'ל ולומדים מהפסוק **והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם** ומה שכתוב **בשעריך** הוא ללמד שבא"י מעמידים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אך בחור'ל מעמידים רק בכל פלך אך לא בכל עיר.

הסתפקו בדברי ר"א בן עזריה אם בכל ע' שנה היא נקראת חובלנית או שזה דרך הארץ ונשאר בתיקו.

ר' יוחנן מבאר איך יכלו ר"ע ור' טרפון לזכות את הנידון שהם יאמרו לעדים האם ראיתם אם הרג טריפה או שלם ורב אשי מוסיף שגם אם הנהרג שלם אך אולי היה כבר נקב במקום הסייף, ובכועל ערוה מבארים רבא ואביי שהם יכלו לשאול האם ראיתם ממש כמכחול בשפופרת, ורבנן דנו בזה כדברי שמואל שבניאוף מספיק להעיד כשיראו כמנאפים וא"צ כמחול בשפופרת.

פרק אלו הן הגולין

משנה אלו הם הגולים: ההורג נפש בשגגה ואם הוא טח בגגו במעגילה והיא נפלה על אדם והרגה אותו או שהוא שלשל בחבית והיא נפלה והרגה או שהוא ירד בסולם והוא נפל עליו והרגו הוא גולה אך אם משך במעגילה והיא נפלה והרגה או שהוא דלה בחבית והחבל נפסק והדלי נפל והרג **עמוד ב** או שהוא עלה בסולם והוא נפל ממנו והרג לא יגלה והכלל הוא שבדרך ירידה גולים ובדרך עלייה לא גולים. **גמרא** שמואל אומר שהמקור לכך הוא מהפסוק **ויפל עליו עד שיפול דרך נפילה**.

שנו בברייתא שהפסוק **בשגגה** ממעט מזיד **בבלי דעת** למעט מתכוון, ולכאורה במזיד פשוט שלא יגלה ומבאר רבא שבא למעט אומר מותר, ואביי מקשה שאומר מותר זה אונס אמר לו רבא אני סובר שהוא קרוב למזיד, ולכאורה מדוע צריך למעט מתכוון הרי הוא בר מיתה ורבה מבאר שבא למעט מתכוון להרוג בהמה והרג אדם, או שהתכוון להרוג כותי והרג ישראל, או שהתכוון לנפל והרג בן קיימא.

שנו בברייתא שמהפסוק **אם בפתע** ממעטים קרן זוית **מבלא איבה** ממעטים שונא **הדפו** שדחפו **בגופו** או **השליך עליו** לרבות ירידה שהיא צורך עליה **בלא צדיה** למעט מתכוון לזרוק לצד זה והלכה האבן לצד אחר **ואשר לא צדה** למעט מתכוון לזרוק שתי אמות וזרק ד' אמות, **ואשר יבא את רעהו** ביער ללמד שכמו שיער הוא מקום שיש רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם, כך חייב בכל מקום שיש רשות לשניהם להכנס.

ר' אבהו שאל את ר' יוחנן מה הדין כשהוא עלה בסולם ונשמטה שליכה מתחתיו ונפלה והרגה האם זה נקרא עליה או ירידה, אמר ר' יוחנן שזה נוגע לדין ירידה שהיא צורך עליה, והקשה ר' אבהו ששנינו שהכלל הוא שבדרך ירידה גולה ושלל בדרך ירידה אינו גולה ולכאורה שלא בדרך ירידה הכוונה מקרה כזה, אך קשה גם לצד השני שנאמר שבדרך ירידה גולה בא לרבות מקרה כזה אלא המשנה באה לרבות מקרה של קצב כמו ששנינו על קצב שלפניו חייב לאחריו פטור, וישנה

ברייתא נוספת שלאחריו חייב ולפניו פטור, ובברייתא נוספת כתוב שחייב בין לפניו ובין לאחריו, ובברייתא נוספת כתוב שבין לפניו ובין לאחריו פטור, ויש לבאר שבירידה שלפניו ועליה שלאחריו חייב, בירידה ופטור בעליה, ובעליה שלפניו ובירידה של אחריו חייב בשל אחריו ופטור בשלפניו, ובירידה שלפניו ושל אחריו חייב, ובעליה שלפניו ושל אחריו פטור, ולכאורה נחלקו בזה תנאים שכתוב בברייתא אחת שאם עלה בסולם ונשמטה שליכה מתחתיו חייב ובברייתא נוספת כתוב שפטור, ולכאורה נחלקו שהברייתא שפטור סוברת שזה עליה והברייתא שחייב סוברת שזה נקרא ירידה, ויש לדחות ששניהם סוברים שזה עליה והברייתא שמחייבת זה לענין נזיקין והברייתא שפטורת זה לענין גלות, עוד יש לומר ששני הברייתא דברו על גלות והברייתא שמחייבת מדברת בהתליע שזה ירידה והברייתא שפטורת מדברת בלא התליע שזה דרך עליה, ועוד יש לומר שבשניהם מדובר שלא התליע והברייתא שפטורת מדברת במהודק והברייתא שמחייבת מדברת באינו מהודק וזה דרך ירידה.

משנה אם נשמט הברזל מקתו והרג לרבי אינו גולה ולחכמים הוא גולה ואם עפו חלקים מהעץ מתבקע לרבי גולה ולחכמים אינו גולה. **גמרא** רבי טען לחכמים שלא כתוב **ונשל הברזל מעצו** אלא כתוב **מן העץ** משמע שנפל מהעץ, ועוד יש ללמוד היקש מעץ שכתוב למעלה לכרות העץ וכתוב עץ למטה א"כ מדובר בעץ עצמו שהוא מתבקע, ורב חייא בר אשי אומר בשם רב ששניהם נחלקו בפסוק **ונשל הברזל מן העץ** שרבי סובר שעיקר הלימוד הוא מאיך שכתוב וכתוב ונישל, ורבנן אומרים שהעיקר הוא איך שקוראים ונשל בקמץ שמדובר על הקת,

דף ח ויש להקשות הרי רב יצחק בר יוסף אמר בשם ר' יוחנן שרבי ור' יהודה בן רועץ וב"ש ור"ש ור"ע כולם סוברים שעיקר הלימוד הוא מהמקרא, ויש לומר שלכן רבי אמר לרבנן טעם נוסף.

רב פפא אומר שמי שזרק רגב אדמה לדקל והשיר תמרים והם הלכו והרגו זה תלוי במחלוקת רבי ורבנן ולכאורה זה פשוט, ויש לומר שהחידוש הוא שלא נאמר שזה כמו כח כחו ופטור קמ"ל שזה כח אחד, וכח כחו זה רק באופן שזרק רגב שפגע בענפי הדקל והענפים פגעו באשכול התמרים והשירו תמרים והם הרגו.

משנה מי שזרק אבן לרה"ר והרג את גולה, ור"א בן יעקב אומר שאם משיצאה האבן מידו הוציא הנהרג את ראשו וקבל את האבן פטור הזורק, אדם שזרק אבן לחצירו והרג את ישי רשות לניזק לבא לשם הוא גולה ואם לא אינו גולה, שכתוב **ואשר יבא את דעהו** כיער וכמו שיער הוא רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם כך כל מקום שיש רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם חייב להוציא חצר של בעה"ב שאין רשות לניזק להכנס לשם, ואבא שאול למד שכמו שחטיבת עצים היא רשות כך חייב במקום שזה רשות להוציא אב שהכה בנו והרגו ורב שרדה את תלמידו מי שליח בב"ד שהכה והרג. **גמרא** לכאורה מי שזרק אבן לרה"ר זה מזיד ומדוע יגלה, מבאר רב שמואל בר רב יצחק שמדובר בסותר את כותלו, אך קשה שהוא צריך לבדוק שאין אנשים, ויש לומר שמדובר בלילה, אך קשה שגם בלילה יש לו לבדוק יש לומר שמדובר שסותר את כותלו לאשפה, אך קשה שאם מצוים בה רבים הוא פושע ואם לא הוא אנוס, מבאר רב פפא שמדובר באשפה שעשויים להתפנות בה בלילה אך לא ביום ובמקרה יש אדם שבא לשבת שם וא"כ אין הוא פושע כיון שלא עשויים להתפנות בה ביום ואינו אנוס כיון שלעתים כן מתפנים בה ביום.

שנו בברייתא שלומדים **מומצא** להוציא את הממצא את עצמו והוכיח מכאן ר"א בן יעקב שאם הוציא הנהרג את ראשו אחר שיצאה האבן מיד הזורק הוא פטור ומשמע שמצא זה מעיקרא, ויש להקשות שלגבי גאולת שדה למדו **מומצא** למעט מצוי שלא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב או שימכור רעה ויגאל יפה, ומבאר רבא שבכל מקום למדו לפי הענין ושם למדו **מומצא** כמו **השיגה ידו** שזה עכשיו, וכאן למדו מומצא כמו יער שזה דבר שהיה מעיקרא.

אבא שאול למד מחטיבת עצים של רשות והקשה התלמיד אחד לרבא שאולי מדובר אף בחטיבת עצי סוכה או עצי מערכה שזה מצוה ובכ"ז גולה, ותירץ רבא שזה לא נקרא חטיבה של מצוה כיוון שאם מצא חטוב אינו חוטב, והקשה רבינא ששנינו יצא אב שהכה בנו ונאמר שזה לא מצוה כיון שאם בנו לומד כראוי אינו מצווה להכותו א"כ זה לא נקרא מצוה ותירץ רבא שיש מצוה להכות בנו גם כשהוא לומד שכתוב **יסר בנך ויניחך ויתן מערנים לנפשך**, אח"כ חזר בו רבא והוא אמר שלומדים **מאשר יבא את רעהו ביער** שזה תלוי ברצונו או להכנס אליו או לא, אך למצוה הוא חייב להכנס אליו, ומקשה בר אבא בר אבהו שא"כ בכל מקום שכתוב **אשר** הוא לא מצוה א"כ בפסוק **ואיש אשר יטמא ולא יתחטא** נאמר שיש טומאה רק שלא במקום מצוה וא"כ מי שנטמא במת מצוה לא יענש בטומאת מקדש, ותירץ רבא **עמוד ב** ששם כתוב **טמא יהיה** מכל מקום, אך קשה שמייהיה למדו לרבות טבול יום ומטומאתו בו למדו לרבות מחוסר כיפורים ורבא אמר שהוא למד **מעוד טומאתו בו**, וללישנא בתרא שנו את הדברים על מחלוקת ר"ע ור' ישמעאל בפסוק **בחריש ובקציר תשבות**, שר"ע סבר שזה לא נאמר על חריש וקציר של שביעית שכבר נאמר קודם שידך לא תזרע וכרמך לא תזמור אלא זה בא לרבות חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית וקציר של שביעית שיוצא למוצאי שביעית, ור' ישמעאל למד שכמו שחריש זה רשות כך קציר זה רשות אך קציר מצוה כגון עומר לא נאסר

בשביעית, והקשה התלמיד לרבא מי אמר שמדובר בחריש של רשות אולי חרישת העומר היא גם מצוה, אמר רבא שכיון שאם מצא חרוש אינו חורש זה לא מצוה, והקשה רבינא מאב שהכה בנו שאם הוא לומד אין מצוה להכות, ורבא אמר שגם אם הוא לומד מצוה להכות שכתוב **יסר בנך ויניחך**, אח"כ חזר בו רבא והוא למד שקציר הוא כמו חריש ושם מצא חרוש אינו חורש, כך נאסר בשביעית רק קציר שאם מצא קצור אינו קוצר אך קציר העומר גם במצא קצור מצוה לקצור להביא. **משנה** אב גולה קשה את בנו וכן גולה ע"י אביו הכל גולים כשהרגו ישראל וישאלו גולה על ידם מלבד גר תושב וגר תושב גולה כשהרג גר תושב. **גמרא** יש להקשות איך אב גולה על בנו הרי שנינו לעיל שזה מצוה להכות את בנו, ויש לומר שמדובר בבן שלומד, אך קשה ששנינו לעיל שגם בלומד מצוה להכות, ויש לומר שמדובר בשוליא של נגר ואף שלימוד אומנות זה מצוה אך מדובר כשכבר למד אומנות אחרת.

יש להקשות איך בן גולה כשהרג את אביו הרי שנינו **מכה נפש** שמעט מכה אביו, ויש לומר שזה מחלוקת ר"ש ורבנן שר"ש סובר שחנק חמור מסייף א"כ מכה אביו זה שגגת חנק שלא נתנה לכפרת גלות ולרבנן מסייף חמור א"כ שגגת סייף נתנה לכפרת גלות, ורבא אומר שהברייתא דברה רק על מכה אביו ועשה בו חבורה והיינו אומרים שכיון שבמזיד הוא בר מיתה א"כ בשוגג הוא יגלה, קמ"ל שלא יגלה. **מה שכתוב** במשנה הכל גולים ע"י ישראל בא לרבות כותי ועבר וכמו ששנינו בברייתא שעבד וכותי גולים ולוקים ע"י ישראל וישראל גולה ולוקה ע"י כותי ועבר, ולכאורה קשה שאמנם כותי גולה ולוקה גולה כשהרג ולוקה, כשקילל אך מדוע ישראל ילקה כשקילל הרי שנינו **ונשיא בעמך לא תאור** שך בקילל את מי שעושה במעשה עמך, ורב אחא בר יעקב מבאר שמדובר שהעיד שהוא חייב מלקות והוזהר, אך קשה שא"כ בעבד מדובר באותו אופן והרי עבד פסול לעדות ורב אחא בר רב איקא מבאר שמדובר שהכהו מכה שאין בה שוה פרוטה,

דף ט שר' אמי אמר בשם ר' יוחנן שבהכאה שאין שוה פרוטה לוקה ולא מקישים הכאה לקללה וחייב מלקות גם באינו עושה מעשה עמך. **במשנה** משמע שגר תושב נחשב עכו"ם שישראל לא גולה כשהרגו ובסיפא כתוב שגר תושב גולה כשהרג גר תושב, ומבאר רב כהנא שכשהרג ישראל אינו גולה אך כשהרג גר תושב גר תושב, ויש שהקשו שבפסוק אחד כתוב **לבני ישראל ולגר לתושב בתוכם תהינה שש הערים**, ובפסוק אחר כתוב והיו **לכם הערים למקלט** ולכם משמע שלא לגר תושב, ורב כהנא תירץ שכשהרג ישראל נאמר לכם ולא לגר תושב וכשהרג גר תושב הוא גולה, אך קשה ששנינו שגר ועובד כוכבים שהרגו נהרגים וכתוב גר כמו עכו"ם שהוא נהרג בין כשהרג בן מינו ובין כשהרג מי שאינו מינו וא"כ גר תושב חייב גם כשהרג בן מינו, ומבאר רב חסדא שאם הרג דרך עליה שישראל לא גולה הוא נהרג ואם הרג דרך ירידה הוא גולה שהרי בישראל באופן זה יש גלות, והקשה רבא שאם בדרך ירידה שבישראל גולה גם לגר תושב מספיק גלות בדרך עליה שישראל פטור מדוע שהוא הרג, ומבאר רבא שמדובר באומר מותר ואב"י מקשה שאומר מותר הוא אנוס אמר רבא שהוא סובר שאומר מותר הוא קרוב למזיד ונחלקו לשיטתם במי שהרג וחשב שהוא בהמה ונמצא אדם או כנעני ונמצא גר תושב, שלרבא חייב שאומר מותר קרוב למזיד, ורב חסדא פוטר שאומר מותר הוא קרוב לאנוס, והקשה לו רבא שכתוב **הנך מת על האשה אשר לקחת** לכאורה משמע בידי אדם אף שאבימלך חשב ששרה אינה אשת איש, ויש לדחות שמדובר במיתה בידי שמים וזה מדויק שכתוב **מחטא לי**, אך קשה שא"כ מה שכתוב אצל יוסף **וחטאתי לאלוקים** וכי זה רק חטא לאלוקים אלא החטא הוא לאלוקים והדין מסור לאדם א"כ גם כאן הדין מסור לאדם, ואב"י הקשה שאבימלך אמר **הגוי גם צדיק תהרגו**, ויש לומר שאכן אמר לו הקב"ה **ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא עמוד ב ולכאורה רק אשת נביא מחזיר ואשה של אחר לא, אלא כדברי רב שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן שהקב"ה אמר לו השב את אשת האיש ומה שטענת הגוי גם צדיק תהרגו הוא נביא וממך למד שאכסנאי שאב לעיר שואלים אותו על עסקי אכילה ושתייה ולא שואלים אשתך היא אחותך היא ורואים שכן נח נהרג על כך שהיה לו ללמוד ולא למד.**

משנה לר' יהודה סומא אינו גולה ולר"מ סומא גולה, לת"ק שונא אינו גולה, ור' יוסי סובר שהוא נהרג כי הוא כמורעד, ור"ש אומר שיש שונא שגולה ויש שאינו גולה והכלל הוא שאם יכולים לומר שהוא הרג לדעת הוא לא גולה ואם שלא לדעת הרג הוא גולה. **גמרא** שנו בברייתא שר' יהודה למד **מבלא ראות** למעט סומא ור"מ מרבה סומא, ור' יהודה סובר שכתוב קודם **ואשר יבא את רעהו ביער** אפילו סומא, וכתוב **בלא ראות** למעט, ור"מ סובר שבלא ראות ממעט ובבלי דעת ממעט וזה מיעוט אחר מיעוט שהוא לרבות, ור' יהודה סובר שבבלי דעת ממעט מתכוון.

יש להקשות מדוע אמר ר' יוסי ששונא נהרג הרי אין התראה ויש לומר שזה דעת ר' יוסי בר יהודה שחבר לא צריך התראה כי היא נתנה רק להבדיל בין שוגג למזיד.

בברייתא מבאר ר"ש איזה שונא גולה ואיזה לא שאם נפסק החבל ונפל זה ודאי שוגג וגולה ואם נשמט זה לא ודאי שוגג אך קשה ששנינו שר"ש אמר שלעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו וקשה מנשמט על נשמט ומנפסק על נפסק, ויש לבאר ששם מדובר באוהב שחייב

בנשמט ושונא לא גולה בנשמט ומה שכתוב שנפסק גולה זה כדעת רבנן ומה שכתוב נפסק אינו גולה זה כדעת רבי שחייב רק כמו עץ המתבקע.

משנה גולים לעיר מקלט, והיו ג' ערים בעבר הירדן וג' בארץ כנען, שכתוב **את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען** וכל עוד לא נקבעו הערים בארץ כנען לא קלטו הערים בעבר הירדן שכתוב **שש ערי מקלט תהינה** שיהיו ששתן קולטות יחד, וכונן דרכים מזו לזו שכתוב **תכין לך הדרך ושלשת**, ומסרו להם שני ת"ח שלא יהרגו בדרך והם ידברו אליו, ור"מ אומר שהוא מדבר בעצמו שכתוב **זה דבר הרוצח**, ר' יוסי בן ר' יהודה אומר שבתחילה כל הרוצחים הקדימו לעיר מקלט וב"ד שלחו והביאו אותם משם ומי שהתחייב מיתה הרגוהו ומי שלא התחייב מיתה פטרוהו ומי שהתחייב גלות החזירוהו למקומו שכתוב **והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו**. **גמרא** שנו בברייתא שמשא הפרשי ג' ערים בעבר הירדן ויהושע הפרשי כנגדן והיו מכוונות כב' שורות שבכרם, חברון ביהודה כנגד בצר במדבר, שם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן ומושלשת לומדים שיהיו משולשים שמדרום לחברון יהיה כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמו משכם לקדש ומשכם לקדש כמו מקדש לצפון, ויש להקשות איך יתכן שבעבר הירדן ג' והיו שם רק שתי וחצי שבטים ואמר אב"י שבגלעד מצויים רוצחים,

דף י שכתוב **גלעד קרית פועלי אוון עקובה מדם** וביאר ר"א שהיו עוקבים להרוג נפשות, ויש להקשות איך יתכן שמהצדדים הערים רחוקות יותר ובאמצע הם קרובות מבאר אב"י שבשכם מצויים רוצחים שכתוב **וכתכי איש גדודים חבר כהנים דרך ירצחו שכמה**, וביאר ר"א שהיו מתחברים להרוג נפשות ככהנים שמתחברים לחילוק תרומה בבית הגרנות.

יש להקשות הרי היו עוד ערי מקלט שהרי נאמר **ועליהם תתנו ארבעים ושתיים עיר**, מבאר אב"י שששת ערי המקלט קולטות בין לדעת ובין שלא לדעת, ושאר המ"ב קולטות רק לדעת.

יש להקשות וכי חברון היא עיר מקלט הרי נאמר ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה אמר אב"י שכלב קיבל את פרברי חברון כמו שכתוב **ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה**, ויש להקשות וכי קדש היא עיר מקלט הרי נאמר **ועירי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת וקדש ואדרעי** ושנינו שלא עושים את ערי המקלט טירות קטנות ולא כרכים גדולים אלא עיירות בינוניות, ורב יוסף מבאר שהיו שתי ערים ששם קדש ורב אשי מביא דוגמא כגון העיר סליקוס והמבצר של סליקוס.

שנינו שאת הערים עושים במקום מים ואם אין שם מים מביאים להם מים ומושיבים אותם רק במקום שווקים ובמקום שיש הרבה אוכלוסיה ואם התמעטו מוסיפים להם, ואם התמעטו דיוריהם מביאים להם כהנים לויים וישראלים, לר' נחמיה לא מוכרים שם כלי זין וכלי מצודה וחכמים מתירים ולכו"ע לא פורסים שם מצודות ולא מפשילים שם חבלים כדי שלא תהיה רגל גואל הדם מצויה שם, ור' יצחק אומר שהמקור להנ"ל הוא מהפסוק **ונס אל אחת מן הערים האל וחי** שיעשו פעולות כדי שיהיה לו שם מחיה.

שנינו שתלמיד שגלה מגלים עמו את רבו וזעירי הוכיח מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון.

ר' יוחנן אומר שרב שגלה מגלים עמו את ישיבתו, ויש להקשות שר' יוחנן אמר שדברי תורה קולטים שכתוב **את בצר במדבר** ואח"כ כתוב **וזאת התורה**, ויש לומר שהתורה קולטת רק בזמן שעוסק בה וכשאינו עוסק בה אינה קולטת, ועוד יש לומר שדברי תורה קולטים רק ממלאך המוות כמו המקרה שרב חסדא למד בישיבה ומלאך המוות לא יכל להתקרב אליו כי לא פסק פיו מלימודו והמלאך ישב על הארז שליד הישיבה והוא פקע ואז שתק רב חסדא ויכל לו המלאך.

ר' נתנחם בר חנילאי אומר שראובן זכה להמנות תחילה בהצלת יוסף כיון שהוא פתח תחילה בהצלה כמו שכתוב **וישמע ראובן ויצילהו מידם**.

ר' שמלאי דרש בפסוק **או יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש** שאמר לו הקב"ה הזרח שמש לרוצחים, ויש אומרים שהקב"ה אמר לו הזרחת שמש לרוצחים.

ר' סימאי דרש שהפסוק **אוהב כסף לא ישבע כסף** נאמר על משה שאף שהערים שבעבד הירדן קולטות רק אחר שהפרישו בא"י בכ"ז משה אמר מצוה שבאה לידי אקיימנה, ומה שכתוב בהמשך **ומי אוהב בהמון לו תבואה** הכוונה למי נאה ללמד בהמון למי שכל תבואה שלו וכדברי ר"א על הפסוק **מי ימלא גבורות ה' ישמע כל תהלתו** מי יכול למלא גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו, ורבנן או רב מרי דרשו בפסוק שכל האוהב את המלמד בהמון לו תבואה שהאוהב ת"ח בניו יהיו ת"ח ונתנו חכמים עיניהם ברבא בנו של רבה, ורב אשי מבאר שמי שאוהב ללמוד בהמון לו תבואה, וכדברי ר' יוסי בר חנינא על הפסוק **חרב אל הברים ונאלו** שיבא חרב על שונאי ת"ח שעוסקים בתורה לבדם ועוד שהם נעשים פשעים שכתוב כאן **ונאלו ונאלו** שכל תבואה שר' צוען, רבינא מבאר שכל האוהב ללמד בהמון לו תבואה וכדברי רבי שאמר שהוא למד הרבה מרבותיו ומחביריו יותר מהם ומתלמידיו יותר מכולם.

ריב"ל מבאר בפסוק עומדות היו רגלינו כשעריך ירושלים שמי גרם שהרגלים יעמדו במלחמה שערי ירושלים שעוסקים בתורה, עוד דרש ריב"ל בפסוק שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך שדוד אמר שמעתי שאומרים מתי ימות זקן זה ובנו יבנה את ביהמ"ק ונעלה לרגל ושמתני ואמר לו הקב"ה טוב יום בחצרוך מאלף טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה מאלף עולות שעתיד בנך שלמה להקריב לפני על המזבח.

ר"א בן יעקב אומר שהיה כתוב עמוד ב מקלט על פרשת דרכים כדי שהרוצה יכיר ויפנה לשם ואמר רב כהנא שלומדים את זה מהפסוק תכין לך הדרך עשה לך הכנה לדרך.

רב חמא בר חנינא פתח בפרשת רוצחים מהפסוק טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך ואם הוא מורה לחטאים ק"ו לצדיקים, ור"ל פתח בפסוק ואשר לא צדה והאלוקים אנה לידו וכתוב כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע, והפסוק מדבר בב' בני אדם שהרגו נפש בלי עדים אחד הרג בשוגג והשני הרג במזיד והקב"ה מזמן אותם לפונדק אחד מי שהרג במזיד יושב תחת הסולם ומי שהרג בשוגג יורד בסולם והוא נפל עליו והרגו ויש שם עדים, א"כ זה שהרג במזיד מת ומי שהרג בשוגג יגלה.

רבה בר רב הונא אומר בשם רב הונא או שרב הונא אמר בשם ר"א שיש ללמוד מהתורה והנביאים והכתובים שבדרך שאדם רוצה ללכת מוליכים אותו, בתורה כתוב על כלעם אל תלך עמהם וא"כ כתוב קום לך עמהם בנביא כתוב אני ה' מלמדך להועיל מדריכך בדרך זו תלך ובכתובים כתוב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן.

רב הונא אומר ששם גלה הרוצח לעיר מקלט ויצא ומצאו גואל הדם והרגו הוא פטור שהפסוק ולו אין משפט מות נאמר על גואל הדם, ויש להקשות ששנינו שהפסוק הזה הולך על הרוצח ואין לומר שזה הולך על גואל הדם שהרי הפסוק והוא לא שונא לו מדבר על הרוצח, ויש לומר שרב הונא סובר כמו הברייתא שהפסוק ולו אין משפט מות מדבר על גואל הדם ולא על הרוצח שהרי על הרוצח כתוב כבר קודם והוא לא שונא לו א"כ ולו אין משפט מות מדבר על גואל הדם, ויש להקשות שבמשנה כתוב שמוסרים ת"ח שמדברים אליו משמע שהם מתירים בו ואם יורג הוא בר מיתה, ויש לדחות שהם אומרים לו כמו שכתוב בברייתא שלא ינהג בו מנהג שופכי דמים כי המעשה בא לידו בשגגה ור"מ סובר שהוא מדבר בעצמו שכתוב וזה דבר הרוצח ואמרו לו"מ הרבה שליחות עושה, אך יש להקשות בדברי הברייתא בשגגה בא המעשה לידו הרי זה פשיטא שאם היה במזיד הוא לא היה גולה, אך יש לומר שזה כדברי ר' יוסי בר' יהודה שבתחילה גם הרוצחים במזיד היו גולים וב"ד היו לוקחים ודנים וההורג במזיד נהרג ואת ההורג בשוגג משיבים לעיר מקלט, ורבי סובר שהם גלו מעצמם שהם חושבים שערי מקלט קולטות גם את ההורגים במזיד, אך באמת הם קולטות רק את ההורג בשוגג.

ר"א אומר שעיר שרובה רוצחים אינה קולטת שכתוב ודבר באזני זקני העיר והיא את דבריו ולא שדבריהם שוים לדבריו, עוד אמר ר"א שעיר שאין בה זקנים לא קולטת שכתוב זקני העיר, ונחלקו בזה ר' אמי ור' אסי אם עיר שאין בה זקנים קולטת ומי שסובר שקולטת סבר שזקני העיר זה רק למצוה בעלמא, וכן נחלקו בעיר זו אם נעשה בה בן סורר ומור שכתוב זקני עירו או שזה רק למצוה וכן נחלקו אם עיר שאין בה זקנים מביאה עגלה ערפה שהרי כתוב זקני העיר והיא או שזה רק למצוה.

דף י"א ר' חמא בר חנינא מבאר מדוע כתוב פרשת רוצחים בלשון עזה שתמיד כתוב ויאמר וכאן כתוב וידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל חנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם, והטעם הוא כי הם של תורה ודיבור הוא לשון קשה כמו שכתוב דבר האיש אדוני הארץ אותנו קשות ומה ששנינו על הפסוק אז נדברו שזה בלשון נחת כמו שכתוב ידבר עמים תחתנו יש לומר שדבר זה קשה וידבר זה נחת, ונחלקו ר' יהודה ורבנן אם נאמר לשון קשה בגלל ששיהם או בגלל שזה של תורה.

נחלקו ר' יהודה ור' נחמיה בפסוק וכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלוקים אם הכוונה לח' פסוקים שמוימת משה עד סוף התורה או לערי מקלט ולכאורה מובן אם זה הח' פסוקים אך מה שייך לקרוא לערי מקלט תורת אלוקים יש לבאר שיהושע כתב בספרו את מה שמבואר בתורת משה לגבי ערי מקלט.

נחלקו ר' יהודה ור"מ בספר שפתנו אסוהא פסול שהרי כתוב למצן תהיה תורת ה' בפיר והוקשה כל התורה לתפילין שיש הלכה למשה מסיני לתפרם בגידים וא"כ פשתן פסול או שזה כשר שזה הוקש רק לענין שצריך מותר בפיו ולא לשאר הלכותיו ורב אמר שראה את התפילין של ר' חייא שהם תפורים בפשתן ואין הלכה כמותו.

משנה בין כהן גדול שנמשך בשן המשחה ובין כהן גדול מרובה בגדים ואפילו עבר ממשחתו מחזירים את הרוצח מעיר מקלטו ור' יהודה סובר שגם מושח מלחמה מחזיר את הרוצח מעיר מקלטו, ולכן אמותיהם של כהנים גדולים מספקות לרוצחים מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בנייהם שימותו. גמרא רב כהנא אומר שיש ג' פסוקים: וישב בה עד מות הכהן הגדול וכתוב כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול וכתוב ואתרי מות הכהן הגדול ור' יהודה סובר שכתוב

פסוק נוסף לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן ות"ק לא למד משם שכוון שבפסוק הזה לא כתוב הגדול א"כ הוא אחד מהראשונים.

יש להקשות שמשמע שאם יתפללו הרוצחים ימותו הכה"ג והרי כתוב כצפור לנוד כדרור לעוף כן קללת חנם לא תבא אמר זקן אחד ששמע בפרקו של רבא שהיה להם לבקש על דורם ולא בקשו ויש שגרסו במשנה כדי שיתפללו על בנייהם שלא ימותו משמע שאם לא יתפללו עליהם הם ימותו ולכאורה מה אשמתם וכמו שאומרים בבבלי טוביה חטא וזיגוד שלא חטא יקבל מלקות ובא"י אומרים משל שכס נשא את דינה וסתם אדם ששמו מבגאי צריך לגזור עצמו ואמר זקן אחד ששמע בפרקו של רבא שהיה להם לבקש על דורם ולא בקשו, וכמו המעשה שאריה אכל אדם במרחק ג' פרסאות מריב"ל ואליהו לא התגלה אליו ג' ימים.

רב יהודה אומר בשם רב שקללת חכם באה אפילו בהיתה בחנם ולומדים מאחיתופל שכשדוד כרה את השיתין התהום צף ורצה לטוף את העולם ושאל דוד אם מותר לכתוב שם על חרס ולזרוק שם כדי שיעמוד במקומו ואף אחד לא ענה לו ואמר דוד מי שידוע ואינו אומר יחנק בגורנו ואחיתפל נשא ק"ו בעצמו שאם כדי לעשות שלום בין איש לאשתו התורה אמרה ששם ה' שנכתב בקדושה ימחק על המים ודאי שלכל העולם מותר למחות את השם והוא אמר לדוד שמותר וכך עשה ועמד התהום במקומו ובכ"ז כתוב ואחיתפל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבוש את החמור ויקם וילך אך ביתו ואל עירו ויצו אל ביתו ויחנק.

ר' אבהו אומר שקללת חכם באה גם על תנאי שעלי אמר לשמואל כה יעשה לך ה' וכה יוסיף אם תכחד ממני דבר ואף שנאמר ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כיחד ממנו בכ"ז כתוב ולא הלכו בניו בדרכיו,

עמוד ב רב יהודה אומר בשם רב שנידוי על תנאי צריך הפרה שכתוב ביהודה אם לא הביאותני אליך ורב שמואל בר נחמני דרש בשם ר' יונתן בסמיכות הפסוקים יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה שבמ' שנה שישיראל היו במדבר עצמותיו של יהודה התגלגלו בארון עד שביקש משה רחמים שמי גרם לראובן שידה יהודה ואמר וזאת ליהודה שמע ה' קול יהודה ונכנסו אבריו למקומם אך עדיין לא הכניסוהו לישבה של מעלה וביקש משה ולעמו תביאנו אך עדיין לידע לשאת ולתת בשמועות עם החכמים ביקש משה ידיו רב לו אך עדיין לא ידע לענות על קושיות ביקש משה ועזר מצריו תהיה.

הסתפקו אם הרוצח חוזר במיתת כולם או אף במיתת אחד מהם ויש להוכיח ממה ששנינו שאם נגמר דינו בלי כה"ג אינו יוצא לעולם ואם נאמר שמספיק מיתת אחד מהם א"כ שיצא באחרים, ויש לדחות שמדובר שאין כה"ג נוספים.

משנה אם מת כה"ג אחר שנגמר דינו אינו גולה ואם מת קודם גמר דין ומינו אחר וא"כ נגמר דינו יוצא במיתתו של שני ואם נגמר דינו בלי כה"ג או שהרג כה"ג או שהכה"ג עצמו הרג אינו יוצא משם ואינו יוצא לעשות מצוה ועדות ממון או נפשות ואפילו כלל ישראל צריכים לו כיוצא בן צרויה אינו יוצא משם שכתוב אשר נס שמה שם תהיה דירתו שם תהא מיתתו וקבורתו, כמו שהעיר קולטת כך תחומה קולט רותח שיצא חוץ לתחומה והרגו גואל הדם לר' יוסי לגואל הדם יש מצוה להרגו ולאחרים רשות ור"ע אומר שלגואל הדם זה רשות ואחרים לא נהרגים עליו. גמרא אביי אומר שכשמת כה"ג אחר גמר דין אינו גולה מק"ו שאם מי שגלה יוצא ק"ו שמי שעדיין לא גלה שלא יגלה, ויש לדחות שמי שגלה יצא כי התכפר לו אך מי שעדיין לא גלה יגלה, ויש לדחות שהגלות לא מכפרת אלא מיתת כה"ג היא שמכפרת.

אם מינו כה"ג קודם גמר דין יצא במיתתו של שני ומבאר רב כהנא שכתוב וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אותו בשמן הקדש וכי הוא מושחו אלא מדובר על מי שנמשך בימיו והטעם הוא שיהיה לו לבקש רחמים שיגמר דינו לזכות ולא ביקש.

אביי אומר שאם מת הרוצח אחר גמר דין מוליכים לשם את עצמותיו שכתוב לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן וישיבה שהיא בארץ זה הקבורה.

רוצח שמת קודם מות הכהן מוליכים את עצמותיו לקברי אבותיו שכתוב ישוב הרוצח אל ארץ אחרתה וישיבה שבארץ אחרתה זה הקבורה.

אם נגמר דינו וא"כ נעשה הכהן בן גרושה וכן חלוצה נחלקו ר' אמי ור' יצחק נפחא אם זה נחשב כמות הכהן או שבטלה כהונתו, ולכאורה נחלקו במחלוקת ר"א ור' יהושע בעומד על המזבח ונודע שהוא בן גרושה וחלוצה לר"א כל מה שהקריב פסול ולר' יהושע מכשיר ולכאורה ר' יהושע סבר שזה כאילו מת הכהן ולכן כשר מה שהקריב ור"א סובר שכהונתו בטלה לכן נפסל מה שהקריב.